

Aan
Van
Via
Kopie aan

Afgestemd met

M en R

Bescherming persoonlijke levenssfeer

A&M, OCW

TER BESLISSING

Datum

6 januari 2025

Onze referentie

BZ2407961

Opgesteld door

Bescherming persoonlijke levenssfeer

Plandatum/Deadline

Kamer

31 januari 2025

Binnengekomen op

11 november 2024

Bijlage(n)

2

nota

Kabinetsreactie IOB-evaluatie mensenrechtenbeleid
2017-2022

Aanleiding

IOB heeft het evaluatierapport 'Tussen papier en praktijk: Evaluatie van het Nederlandse mensenrechtenbeleid in een veranderende wereldorde (2017-2022)' op 11 november aan M gezonden. U ontvangt hierbij de afgestemde kabinetsreactie.

Geadviseerd besluit

Uw beider akkoord (M+R) met:

- de Kamerbrief (waarin op hoofdlijnen wordt gereageerd);
- de bijlage (waarin in meer detail op de aanbevelingen wordt gereageerd);
- Eenheid van kabinetsbeleid
- V.w.b. migratiebeleid uw keuze uit één van onderstaande twee opties:
 - o cfm. advies IOB: risico's van bilaterale migratiesamenwerking meer uitgebreid in kaart te brengen om daarmee beter inzicht te krijgen in de bedoelde en onbedoelde effecten op de mensenrechten, en dit eveneens te bepleiten binnen de EU voor wat betreft brede EU partnerschappen met derde landen - en via deze toezegging tevens tegemoet komen aan aangehouden motie Boomsma¹;
 - o o.b.v. beperkte bewegingsruimte op het (internationale) migratiedossier: géén van de vier IOB-aanbevelingen op terrein migratie en mensenrechten overnemen en zo meer "de handen vrij te houden". Wel wordt in beide opties capaciteit vrijgemaakt voor mensenrechten in de directie Migratie (in oprichting).
- De toezegging dat de samenwerking tussen betrokken directies op migratie en mensenrechten zal worden versterkt, o.a. door inbedding van mensenrechten in de nieuwe directie migratie en de nieuwe interdepartementale taskforce migratie.

Uw akkoord (M) met:

¹ Motie-Boomsma (NSC, SGP, CU) (nr. 24 (36600XX), die de regering verzoekt om voor EU- en bilaterale migratiepartnerschappenprotocollen op te stellen over de naleving van mensenrechten en bescherming tegen uitbuiting, inclusief een risicoanalyse en afspraken over de voortgang en de naleving ervan.

- Toezegging tot herstructurering van het decentrale mensenrechtenfonds met oog op zowel de IOB-aanbeveling voor meer focus als de aankomende bezuinigingen, nader uit te werken in 2025 en de Kamer daarover te informeren tijdens het jaarlijkse mensenrechtendebat.

Datum

7 januari 2025

Onze referentie

BZ2407961

Leeswijzer

Deze nota schetst:

- De kernpunten van het IOB-rapport zelf;
- De kernpunten van de kabinetsreactie op de aanbevelingen ten aanzien van:
 - o Het algemene beleid en instrumentarium (incl. toezegging dat de inrichting van het Mensenrechtenfonds in 2025 tegen het licht wordt gehouden);
 - o Migratie (politiek het meest gevoelig; inclusief twee opties en twee tekstsuggesties t.a.v. wel/niet overnemen van een aanbeveling over migratiepartnerschappen);
 - o Handelsbevordering (enigszins politiek gevoelig t.a.v. ondersteunen handelsmissies naar "hoog-risico" landen);
 - o Ontwikkelingshulp (politiek niet gevoelig).
- Een aparte toelichting op de potentieel politiek gevoelige landencasuïstiek uit het IOB-rapport t.a.v. migratie en handelsbevordering.
- Relevante moties incl nadere uitleg over de opties t.a.v. partnerschappen.

Kernpunten IOB-rapport

- De IOB heeft in november 2024 een onderzoek afgerond naar het Nederlandse mensenrechtenbeleid in de periode 2017-2022. Het rapport en de nota (BZ2408629) gingen M op 11 november toe.
- IOB deed het onderzoek o.b.v. interviews, focusgroepen, veldbezoeken, analyse van BZ-interne documentatie en externe publicaties, online enquêtes, en een extern uitgevoerde literatuurstudie.
- De evaluatie geeft een overzicht van het mensenrechtenbeleid in een veranderende context, de multilaterale inzet, bilaterale inzet, en coherentie van mensenrechtenbeleid op een drietal onderwerpen: migratie, handel en ontwikkelingshulp.
- IOB concludeert dat Nederland in de periode 2017-2022 tot de kopgroep van landen behoorde die bijdraagt aan internationale afspraken over mensenrechten. Ondanks toegenomen tegenstand van (semi-) autoritaire landen, behaalt Nederland met relatief bescheiden middelen aansprekende diplomatieke resultaten op de prioritaire mensenrechtenthema's in EU en VN-verband.
- Tegelijkertijd constateert IOB een kloof tussen 'papier' en 'praktijk'. De effectiviteit en efficiëntie van het mensenrechtenbeleid is weerbarstiger in de bilaterale inzet (de "landenpraktijk").
- Uit de evaluatie komen drie factoren naar voren die hieraan ten grondslag liggen.
 - o Ten eerste concludeert de IOB dat de uitvoering is versnipperd over (te)veel landen en thema's.
 - o Daarnaast stelt de IOB vast dat de meeste inspanningen gericht zijn op de korte termijn, zonder dat duidelijk is wat Nederland er op middellange termijn mee wil bereiken.

- Ten slotte merkt de IOB op dat de prioriteit die Nederland in de praktijk aan mensenrechten toekent in de samenwerking met andere landen selectief is en sterk afhankelijk van overige Nederlandse belangen.
- De IOB constateert dat er op papier een stevige basis is voor een coherent buitenlandbeleid waarin mensenrechten zijn verankerd, maar dat de praktijk leert dat mensenrechtendoelen steeds vaker op gespannen voet staan met andere Nederlandse belangen. Zo verdwijnt in sommige gevallen bijvoorbeeld de Nederlandse mensenrechteninzet meer naar de achtergrond zodra samenwerking nadrukkelijker in het teken komt te staan van opkomende migratiebelangen, aldus IOB.

Datum

7 januari 2025

Onze referentie

BZ2407961

Kernpunten kabinetsreactie

Algemeen mensenrechtenbeleid en instrumentarium:

- Verwelkoming hoofdconclusies, aanbevelingen en de constructief-kritische toon van de IOB-bevindingen. Erkenning analyse IOB dat met de toegenomen tegenwind op het gebied van mensenrechten, het behalen van resultaten die in het belang van Nederland en gelijkgezinde partners zijn, steeds lastiger wordt.
- Constatering dat NL na de evaluatieperiode een aantal van de IOB-aanbevelingen reeds heeft geadresseerd, waaronder op het gebied van strategie en aansturing posten.
- Herbevestiging uitgangspunten buitenlandse mensenrechtenbeleid, zoals ook vastgelegd in hoofdlijnenakkoord en regeerprogramma:
 - Bevestiging dat NL zich internationaal diplomatiek blijft inzetten voor de thematische mensenrechtenprioriteiten waar NL decennialange expertise en profiel op heeft en die volgens IOB een hoge mate van continuïteit kennen: rechten voor vrouwen en meisjes, gelijke rechten voor lhbtq+-personen, vrijheid van religie en levensovertuiging, vrijheid van meningsuiting online en offline en bescherming van mensenrechtenverdedigers en maatschappelijke ruimte.
 - Bevestiging dat Nederland zich wereldwijd blijft inzetten voor de bevordering van de internationale rechtsorde zoals verankerd in de Grondwet en het regeerprogramma.
- Erkenning noodzaak tot meer focus en strategische aansturing van de mensenrechteninzet in de landen waar Nederland actief is:
 - Investering in mensenrechtenkennis, o.a. door ontwikkeling van een *toolkit* en mensenrechtencursus;
 - Beperking in het aantal landen waar het decentrale mensenrechtenfonds wordt ingezet op basis van een aantal duidelijke criteria, nader uit te werken in 2025;
 - Aandacht voor diverse IOB-aanbevelingen in de meerjarige landen strategieën en de jaarplancyclus (UPR, EU-beleidskaders, maximaal aantal mensenrechtenthema's waar posten op actief zijn).
- Erkenning dat programmatische bezuinigingen op M en R-begrotingen alsmede de taakstelling weerslag zullen hebben op het Nederlandse profiel op mensenrechten, de capaciteit van de posten om o.a. mensenrechtenprojecten te identificeren en beheren), dat daarom een efficiëntieslag zal moeten plaatsvinden, en dat het ambitieniveau van Nederland op mensenrechten derhalve niet gelijk kan blijven aan de situatie *ex ante*.

Migratie en mensenrechten:

- Erkenning dat mensenrechten en migratiebelangen in bepaalde contexten op gespannen voet met elkaar kunnen staan, met name bij migratiesamenwerking met landen waar democratie, rechtsorde en mensenrechten reeds onder druk staan.
- O.b.v. voorgestelde beslispoint, één van de volgende twee keuzes:
 - Overnemen van de IOB-aanbeveling om de risico's van bilaterale migratiesamenwerking meer uitgebreid in kaart te brengen om daarmee beter inzicht te krijgen in de bedoelde en onbedoelde effecten op de mensenrechten, evenals dit te bepleiten binnen de EU voor wat betreft brede EU partnerschappen met derde landen, d.m.v. een onderzoek;

Tekstsuggestie: Het kabinet deelt de noodzaak om voorafgaand aan of binnen een bestaand partnerschap de risico's van de samenwerking beter in kaart te brengen op basis van het *do-no-harm* principe. Dit zou beter inzicht moeten geven in de bedoelde en onbedoelde effecten van onze samenwerking – zowel dialoog als programmering – op de mensenrechten. Het kabinet zal onderzoeken hoe dit in de toekomst zowel voor bilaterale partnerschappen te kunnen doen als er op aandringen dat de EU dit onderzoekt voor brede partnerschappen tussen de EU en derde landen. Dit is in lijn met gerelateerde recente aanbevelingen van de EU-ombudsman en de Europese rekenkamer. Ook komt het kabinet hiermee tegemoet aan de motie Boomsma (nr. 24 (36600XX), die de regering verzoekt om voor EU- en bilaterale migratiepartnerschappenprotocollen op te stellen over de naleving van mensenrechten en bescherming tegen uitbuiting, inclusief een risicoanalyse en afspraken over de voortgang en de naleving ervan. Daarbij maakt het kabinet de kanttekening dat het zeer lastig is om vast te stellen wat eventuele indirecte of neveneffecten zijn van een migratiepartnerschap.

- Niet overnemen van de IOB-aanbeveling om de risico's van bilaterale migratiesamenwerking meer uitgebreid in kaart te brengen om daarmee beter inzicht te krijgen in de bedoelde en onbedoelde effecten op de mensenrechten, evenals dit te bepleiten binnen de EU voor wat betreft brede EU partnerschappen met derde landen, o.b.v. beperkte bewegingsruimte op het (internationale) migratiedossier en zo meer "de handen vrij te houden".

Alternatieve tekstsuggestie: Het kabinet deelt de opvatting dat in het kader van de migratiesamenwerking en -dialoog inzicht in de bedoelde en onbedoelde effecten op de mensenrechten nodig is, en neemt deze effecten continu mee in de afweging over de inzet van programma's en instrumenten inclusief de beleidsdialoog met het betreffende land. De mensenrechtensituatie inclusief de wijze waarop migranten en vluchtelingen worden bejegend, wordt per land nauwkeurig gemonitord, en over te brengen boodschappen, en in te richten afspraken worden onder andere op basis hiervan steeds aangepast. De concrete afspraken die worden gemaakt, of instrumenten die worden ingezet, denk aan het afsluiten van een zogeheten terugkeer & overname overeenkomst, of het inrichten

Datum

7 januari 2025

Onze referentie

BZ2407961

van een project in (samenwerking met) derde landen, worden gemaakt op basis van bestaande nationale, Europese en internationaal rechterlijke kaders.

Het kabinet ziet dan ook geen toegevoegde waarde om in dit verband voorafgaand aan elk partnerschap een specifieke risicoanalyse uit te voeren van de mogelijke effecten op de rechten van de mensen op de vlucht of de mensenrechtensituatie in een land in algemene zin. Het kabinet geeft de voorkeur eraan om deze mogelijke effecten te (blijven) volgen via de bestaande reguliere beleidscyclus inclusief de externe verantwoording hierover. Deze cyclus biedt genoeg ruimte om bij afzonderlijke projecten en/of programma's, maar ook bij de beleidsdialoog met het betreffende land, de effecten op de rechten van de mensen op de vlucht te volgen. Deze opvatting hangt ook samen met het feit dat doorgaans geen sprake is van een formeel startpunt van het partnerschap. Dit geldt ook voor de mogelijke reikwijdte van het partnerschap, dat ontwikkelt zich doorgaans over de tijd. In de praktijk zien wij dat de inhoud van de migratiesamenwerking en -dialoog zich veelal in de tijd ontwikkelt en ook verschillende doelstellingen (o.m. bescherming van migranten en vluchtelingen, maar ook de terugkeer van uitgeprocedeerde asielzoekers) nastreeft. Het instrument van de specifieke risicoanalyse voor het partnerschap past hier minder bij.

Datum

7 januari 2025

Onze referentie

BZ2407961

- M.b.t. bovenstaande opties, zie p. 10-11 van deze nota voor nadere argumentatie.
- Niet overnemen van de IOB-aanbeveling om in elk migratiepartnerschap duidelijke waarborgen en concrete criteria t.b.v. de naleving van mensenrechten op te nemen. In de dialogen met partnerlanden onderstreept Nederland reeds steevast het belang van bindende internationale rechtsnormen en de bescherming van zowel migranten als vluchtelingen, alsook het organiseren van migratie- en asielmanagement in lijn met internationale standaarden. Dat doet Nederland met respect voor de soevereiniteit van het partnerland en in de wetenschap dat het uiteindelijk de primaire verantwoordelijkheid is van partnerlanden om zorg te dragen voor de rechtmatige behandeling van mensen binnen hun eigen landsgrenzen. Middels OH programmering, technische assistentie en een politieke dialoog probeert Nederland daar aan bij te dragen. Daar zijn grenzen aan: Nederland, of welk land ook, is niet in een positie om in iedere samenwerkingsvorm waterdichte naleving van criteria en waarborgen te garanderen. De insteek is een dialoog van gelijkwaardigheid en vertrouwen. Daarbij is het van belang bewust te zijn dat Nederland regelmatig een vragende partij is als het om migratie gaat.
- Om diezelfde reden ook de volgende twee IOB-aanbevelingen niet overnemen: 3) Verbind consequenties aan de migratiesamenwerking wanneer de bescherming van mensenrechten tekortschiet en 4) Laat de naleving van gemaakte afspraken op het gebied van mensenrechten door een onafhankelijke externe partij monitoren en maak deze rapportages openbaar.
- Intentie om samenwerking tussen betrokken directies te verstevigen, o.a. door inbedding van mensenrechten in de nieuwe directie migratie binnen BZ en de nieuwe interdepartementale taskforce migratie.

Handelsbevorderingsinstrumenten en mensenrechten:

- Daar waar relevant overnemen van IOB-aanbeveling om mensenrechten tijdens economische consultaties in hoog-risicolanden te agenderen,

passend bij de integrale landensturing waar het Ministerie van Buitenlandse Zaken reeds op inzet om de effectiviteit van het buitenlandbeleid te vergroten.

- Erkenning dat met handelsmissies naar hoog-risico landen adequate voorlichting gegeven moet worden. Het afgelopen jaar heeft het kabinet hier al extra inspanningen op geleverd en zal dit in lijn met deze aanbeveling continueren.
- Niet overnemen van de IOB-aanbeveling om MVO-zelfscan voor bedrijven verplicht openbaar te maken als voorwaarde voor deelname handelsmissies. Het kabinet gaat hierin niet verder dan de geldende EU-regelgeving zoals de CSRD, die bedrijven verplicht om (gefaseerd) te rapporteren over de impact van hun activiteiten op mens en milieu.
- IOB-aanbeveling om de mensenrechteninzet te verhogen wanneer de overheid via handelsinstrumenten betrokken raakt bij omvangrijke economische projecten in hoog-risicolanden wordt binnen de bestaande kaders en middelen uitgevoerd. Het kabinet heeft aandacht voor dialoog met maatschappelijke organisaties en bescherming van mensenrechtenverdedigers in de context van omvangrijke economische projecten.
- IOB-aanbeveling om juridische mogelijkheden om mensenrechten-effectanalyses openbaar te maken voor projecten in hoog-risicolanden waar EKV wordt ingezet, wordt reeds uitgevoerd. De Nederlandse overheid kan openbaarmaking van dergelijke analyses niet opleggen; maar dringt bij projecten aan om binnen het juridisch haalbare zo transparant mogelijk te zijn. Het kabinet zet zich daarnaast in voor internationale afspraken over inspanningsverplichtingen voor projecteigenaren, zodat zij transparanter kunnen worden over mensenrechtenrisico's in hun projecten.

Datum

7 januari 2025

Onze referentie

BZ2407961

Ontwikkelingshulp en mensenrechten:

- Benadrukken dat toenadering mensenrechteninzet en inzet op sociaaleconomische rechten de afgelopen jaren expliciet is opgezocht, o.a. door een focusregio-beleid dat samenhang met versterking lokaal maatschappelijk middenveld en de bilaterale landenprogramma's versterkt.
- Aankondiging voornemen R om sterker in te zetten op samenwerking met lokale partners, conform (en incl. verwijzing naar) brief 'Toekomstige samenwerking maatschappelijke organisaties ontwikkelingshulp'.

Toelichting

Landenstudies migratiepartnerschappen

In het IOB-rapport wordt ingegaan op een aantal migratiepartnerschappen: Tunesië, Marokko, Libië, en Egypte. Omdat de kabinetsreactie zoals gebruikelijk op hoofdlijnen is vormgegeven, en de landencasussen volgens de IOB slechts illustratief zijn voor beleidscoherentie op mensenrechten, wordt in de Kamerbrief en bijlage niet op de landenstudies t.a.v. migratiepartnerschappen ingegaan. Hieronder een overzicht van de IOB-bevindingen en kabinetspositie per land.

Tunesië

- In haar evaluatie gaat de IOB in op de beleidscoherentie tussen de inzet voor mensenrechten enerzijds en migratie anderzijds sinds oktober 2022 en de samenwerking tussen de EU en Tunesië, die in juli 2023 een MoU over een breed en alomvattend partnerschap afsloten. Migratie is een van de vijf pilaren onder het MoU. IOB geeft aan dat tijdens deze periode mensenrechten in de

samenwerking met TUN niet sterk gewaarborgd zouden zijn geweest tijdens (1) de onderhandelingsfase, (2) de gesloten overeenkomst en (3) de vervolgfase van de MoU. De IOB evaluatie richt zich op de regeerperiode van het kabinet-Rutte III (2017-2022). Daarmee ligt de Tunesië case studie grotendeels buiten deze evaluatie periode.

- **Kabinetspositie:** het kabinet schaart zich achter een geïntegreerd buitenlandbeleid en erkent tegelijkertijd dat er een stap te maken is tussen de coherentie van het mensenrechtenbeleid en het migratiebeleid. We delen de analyse van IOB dat het hernieuwde engagement met TUNaut vanaf oktober 2022 primair op het terugdringen van irreguliere migratiebewegingen doelde. Desalniettemin heeft het kabinet in de operationalisering en programmering van de samenwerking steeds benadrukt, dat het terugdringen van irreguliere migratiebewegingen samen dient te gaan met het waarborgen van mensenrechten en respect voor de rechtsstaat. Tot op heden blijft Nederland aandacht voor mensenrechten zowel op EU-niveau als bilateraal richting Tunesië uitdragen. Ook spant Nederland zich er in Europees verband voor in om de toetsing en monitoring van de mensenrechtensituatie te versterken en dat eventuele zorgen op dit vlak onderdeel zijn van de EU-dialoog met Tunesië. Daarnaast financiert Nederland IOM, UNHCR en UNICEF projecten in TUN die zich expliciet op de bescherming van migranten richten.

Datum

7 januari 2025

Onze referentie

BZ2407961

Marokko

- Een ander land dat door de IOB onder de loep wordt genomen is MAR. De IOB komt tot de conclusie dat in de periode na het sluiten van het bilaterale actieplan met MAR in juli 2021, de aandacht voor mensenrechten naar de achtergrond zou zijn geraakt.
- Omdat het onderzoek zich richt op de periode tussen 2017-2022, gaat het rapport maar beperkt in op de NL-mensenrechteninzet in de relatie met MAR sinds 2022. De effecten van het meest recente beleid, zo geeft het IOB zelf ook aan, zijn dus niet meegenomen.
- **Kabinetspositie:** in tegenstelling tot de conclusie die het IOB trekt, blijven mensenrechten juist een belangrijk aandachtspunt voor het kabinet in de relatie met MAR. Het kabinet zet in op een structurele dialoog met Marokko zodat er niet op incidentele basis over mensenrechten gesproken wordt maar het vast onderdeel van gesprek vormt. Hierbij is het belangrijk aandacht te hebben voor situaties in en vraagstukken van beide landen. Zo heeft er dit jaar nog een bezoek plaatsgevonden van de MAR nationale Mensenrechtencommissie aan Nederland waar ook de MAR autoriteiten bij aansloten.

Libië

- In haar evaluatie constateert de IOB dat de EU en verschillende EU-lidstaten, waaronder Nederland, tijdens de geëvalueerde periode de Libische kustwacht hebben ondersteund met financiële middelen, training en materieel om vluchtelingen en migranten op zee te onderscheppen.
- Hierbij constateert de IOB tevens dat Nederland zich diplomatiek heeft ingezet om de mensenrechteneffecten van deze steun meer inzichtelijk te krijgen, onafhankelijk te laten monitoren en te mitigeren. Zo kwam hier mede dankzij Nederlandse diplomatieke inspanningen in de VN-Mensenrechtenraad een internationaal onderzoek naar.²
- De IOB vermeldt voorts dat het kabinet echter niet zo ver wilde gaan om te pleiten voor een directere koppeling tussen de EU-migratiefinanciering en concrete verbeteringen van de mensenrechtensituatie. Nederland hield vast aan de formele lijn dat de EU niet verantwoordelijk was voor de situatie in de detentiecentra op Libisch grondgebied. Bovendien, concludeert IOB, diende

² VN-Mensenrechtenraad (2020). [A/HRC/RES/43/39 \(un.org\)](#) 22 juni 2020.

het werk van de kustwacht een prioritair migratiedoel dat Nederland niet teveel wilde bemoeilijken met additionele eisen t.b.v. de mensenrechtensituatie van migranten in Libië.

Datum

7 januari 2025

- Kabinetspositie: De EU steun aan de Libische kustwacht is een onderdeel van een bredere EU-aanpak om irreguliere migratie tegen te gaan, levens op zee te redden, het mensensmokkel verdienmodel te doorbreken en grensbeheer te versterken. Het kabinet erkent de uiterst complexe situatie in Libië en blijft streven naar coherent beleid tussen onze migratie aanpak en mensenrechtenambities. Het kabinet blijft zeer alert op mensenrechtenschendingen en mogelijke betrokkenheid van Libische entiteiten bij illegale activiteiten. Zoals ook uit het rapport van de IOB blijkt heeft het kabinet in de geëvalueerde periode consistent aangedrongen op strikte monitoring, transparantie en effectieve mitigatie van mensenrechtenschendingen. Zo is dankzij Nederlandse diplomatieke inspanningen in de VN-Mensenrechtenraad een internationaal onderzoek gekomen naar de mensenrechteneffecten van de steun aan de Libische kustwacht. Ook heeft Nederland in Europees verband opgeroepen tot een sterkere verankering van mensenrechten in de voorwaarden van de steunverlening. Het kabinet erkent dat coherent buitenlandbeleid een constante belangenafweging vergt. Het kabinet acht migratie een prioritair belang en is zich er van bewust dat dit in het geval van Libië frictie kan opleveren met andere beleidsterreinen. Het kabinet zal deze afweging immer bewust en zorgvuldig maken. Nederland blijft zich, zowel binnen de EU als in andere internationale fora, actief inzetten voor de versterking en waarborging van mensenrechten in Libië.

Onze referentie

BZ2407961

Egypte

- IOB constateert dat de bilaterale relatie met EGY door de NLse interventie tijdens de MRR 2018 op scherp gezet werd, met als gevolg dat NL besloot geen hoog nationaal profiel t.a.v. EGY meer aan te nemen in de MRR.
- Kabinetspositie: aandacht voor mensenrechten in EGY blijft belangrijk voor Nederland, ook in de MRR. Zo spraken in 2021 31 landen, waaronder NL, in een joint MRR statement zorgen uit over de mensenrechtensituatie. Ook brengt NL regelmatig tijdens de MRR in een *Benelux Reprisals Statement* zorgwekkende mensenrechtencases op, waaronder Egyptische. In 2022 bracht de Mensenrechtenambassadeur een bezoek aan EGY.
- IOB constateert tevens dat NL zich diplomatiek inzette om mensenrechtenrisico's van EU-steun t.b.v. verbeterd grensbeheer in Egypte beter inzichtelijk te maken, onafhankelijk te laten monitoren en te mitigeren. Een gebrek aan vooruitgang hadden echter geen invloed op de Nederlandse diplomatieke steun voor deze projecten, aldus IOB
- Kabinetspositie: NL heeft zich destijds, samen met DUI en DK, sterk gemaakt om geen hardware aan Egypte te verstrekken zonder toegang tot grensgebieden en zonder voorzorgsmaatregelen als *due diligence* en monitoring.
- Ook na de door IOB geëvalueerde periode blijft NL bilateraal en in EU-fora het belang van aandacht voor mensenrechten, de rechtsstaat en adequate monitoringsmechanismen benadrukken, waaronder in het kader van de vormgeving, implementatie en uitwerking van het strategische en alomvattende partnerschap tussen de EU en Egypte. Meer recent kaartte M tijdens zijn bezoek aan Egypte de mensenrechten aan bij de Egyptische M.

Project met dekking exportkredietverzekering in de Filipijnen

- IOB heeft de Nederlandse mensenrechteninzet onderzocht in het kader van de aanleg van een nieuwe luchthaven in Manilla (Filipijnen). Boskalis voert de landwinningswerkzaamheden uit, met een exportkredietverzekering (EKV) van

de Nederlandse staat in 2022. De contractwaarde van EUR 1,5 miljard maakt dit het grootste project in de geschiedenis van Boskalis en de Nederlandse EKV.

- IOB onderzocht slechts één EKV-project. Deze keuze is daarmee niet representatief voor de manier waarop mensenrechten breder in buitenlandse projecten zijn verankerd, maar illustratief, zoals ook vermeld in de Kamerbrief.
- Het project voldeed aanvankelijk niet aan internationale MVO-standaarden, een voorwaarde voor EKV-verstrekking. Met hulp van uitvoerder Atradius Dutch State Business en internationale consultants is een Environmental and Social Impact Plan (ESAP) opgesteld om te voldoen aan deze standaarden. Een second opinion in 2023 door consultant Steward Redqueen bevestigde dat het monitoringsproces robuust en adequaat is ingericht om misstanden, inclusief mensenrechtenkwesties, tijdig te signaleren en aan te pakken. De Kamer is destijds over de uitkomsten van deze second opinion geïnformeerd.³
- Het project heeft kritiek ontvangen van ngo's zoals Both ENDS en Global Witness en is regelmatig onderwerp van Kamervragen geweest. Ook trok het project media-aandacht, zoals in de VPRO-documentaire De Baggerbaai (2023).
- Het Nederlandse milieu- en sociale beleid voor de ekv bestaat uit internationale en nationale kaders. Internationale kaders worden in OESO-verband afgesproken om een gelijk speelveld voor bedrijven te borgen. Aanvullend hierop heeft Nederland als enige ekv-verstrekker een beleidsverklaring mensenrechten. Bij de evaluatie van het mvo-beleid voor de ekv in 2021 bleek dat het Nederlandse beleid effectief is in het voorkomen van het verzekeren van transacties met onaanvaardbare risico's voor mens, dier en milieu. Hierover is de Kamer geïnformeerd.⁴

Datum

7 januari 2025

Onze referentie

BZ2407961

Relevante moties

Kamerlid Boomsma (NSC) heeft recent twee moties voorgesteld (en aangehouden op toezegging minA&M hier schriftelijk op terug te komen) die raken aan het onderwerp mensenrechten en migratie uit de IOB-evaluatie:

- Motie-Boomsma (NSC, SGP, CU) (nr. 24 (36600XX), die de regering verzoekt om voor EU- en bilaterale migratiepartnerschappenprotocollen op te stellen over de naleving van mensenrechten en bescherming tegen uitbuiting, inclusief een risicoanalyse en afspraken over de voortgang en de naleving ervan.
- Motie-Boomsma (NSC), die de minister van A&M verzoekt bij de vorming van de Raadspositie (ER) aan te sturen op het stellen van concrete voorwaarden aan bedragen in het verbeteren van de bescherming van fundamentele rechten en de rechtsstaat inzake onderhandelingen met Egypte over een Memorandum m.b.t. Macrofinanciële assistentie aan de overheid.

Communicatie en woordvoering

- Streven is om het rapport en de kabinetsreactie gezamenlijk aan de Eerste en Tweede Kamer aan te bieden in januari.
- Zoals gebruikelijk bij IOB-evaluaties hebben IOB en COM contact over mogelijke media aandacht n.a.v. het rapport. Dit zal mogelijk de vorm krijgen van een achtergrondartikel in een dagblad zijn en/of radio-interview vanuit IOB.
- Woordvoering voor M en R m.b.t. de kabinetsreactie zullen in goed overleg worden voorbereid.

³ Kamerstuk 26485, nr. 425.

⁴ Kamerstuk 26 485, nr. 380.

- N.B. IOB is bevoegd om het evaluatierapport zelfstandig openbaar te maken. Indien de kabinetsreactie de wettelijke termijn van 3 maanden overschrijdt, kan IOB hiertoe overgaan.

Datum

7 januari 2025

Onze referentie

BZ2407961

Over de kabinetsreactie.

- M.b.t. de eerste aanbeveling op mensenrechten en migratie (het uitvoeren van een risicoanalyse voor elk migratiepartnerschap dat Nederland zelf of in multilateraal verband sluit over de mogelijke effecten op de rechten van mensen op de vlucht) kon ambtelijk geen overeenstemming worden bereikt. Onderhavige lijnversie is met A&M gedeeld, voorkeur tekstvoorstellen m.b.t. migratie door A&M zijn weergegeven.
- Argumenten m.b.t. overnemen IOB-aanbeveling:
 - In de huidige beleidscyclus wordt geen dergelijke risicoanalyse uitgevoerd, terwijl de risico's zich wel voordoen en in sommige gevallen ook materialiseren. Tot op heden wordt enkel voor specifieke OH programmering een risicoanalyse uitgevoerd (door de betreffende implementerende partner).
 - Deze aanbeveling is in lijn met gerelateerde recente aanbevelingen van de EU ombudsman⁵ en de Europese rekenkamer.
 - Deze aanbeveling is in lijn met de voorgestelde motie-Boomsma (NSC, SGP, CU) nr. 24 (36600XX), die de regering verzoekt om voor EU- en bilaterale migratiepartnerschappenprotocollen op te stellen over de naleving van mensenrechten en bescherming tegen uitbuiting, inclusief een risicoanalyse en afspraken over de voortgang en de naleving ervan.
 - Deze motie is aangehouden en nog niet in stemming gebracht, ambtelijke inschatting is dat deze op een Kamermeerderheid zou kunnen rekenen. Bij onvoldoende verwerking van de geest van de motie in de kabinetsreactie wordt deze motie mogelijk alsnog in stemming gebracht.
 - De kabinetsreactie op deze aanbeveling is zodanig geformuleerd dat er ruimte is om hier als kabinet een precieze invulling aan te geven.
 - Het onderzoeken van de uitvoering van minstens één van de vier aanbevelingen op mensenrechten en migratie is de ondergrens om als kabinet te kunnen stellen dat het IOB-advies wordt omarmd en gebruikt in de vormgeving van verder beleid. Indien deze aanbeveling niet wordt overgenomen, neemt het kabinet geen enkele van de vier aanbevelingen op migratie en mensenrechten over. Dit is politiek kwetsbaar en tevens moeilijk te verklaren gezien de IOB-analyse wordt gedeeld en erkend.
- Argumenten om op geen van de vier aanbevelingen in te gaan:
 - Het is onduidelijk over welke partnerschappen het precies gaat, op welk moment in de tijd de analyse zou worden uitgevoerd en wat de analyse precies omhelst.
 - De consequenties van de analyse zijn moeilijk te overzien. Het is onduidelijk wat de status is van een dergelijke analyse, wat er zou gebeuren als een analyse negatief uitvalt en hoe erover gecommuniceerd dient te worden richting bijv. TK.

⁵ De EU ombudsman spreekt o.a. over het belang van 'prior human rights impact assessments': [Decision on how the European Commission intends to guarantee respect for human rights in the context of the EU-Tunisia Memorandum of Understanding \(OI/2/2024/MHZ\) | Decision | European Ombudsman \(europa.eu\)](#)

- Het is niet wenselijk om voor migratie-aspecten een aparte analyse te maken i.p.v. de relatie in z'n volledigheid te bezien. Het is onduidelijk wat specifiek tot migratiesamenwerking behoort en wat bij de bredere relatie.
- Het advies luidt om de mogelijke effecten voor de mensenrechten te (blijven) volgen via de bestaande reguliere beleidscyclus.
- De inschatting is dat betreffende formulering de motie-Boomsma schriftelijk afdoet, zoals toegezegd door minister Faber tijdens de vaststelling van de begroting van het ministerie van Asiel en Migratie voor 2025 op 5 november 2024.
-

Datum

7 januari 2025

Onze referentie

BZ2407961

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

N.v.t.

Bijlage(n)

Kamerbrief + bijlage

IOB-rapport 'Tussen papier en praktijk: Evaluatie van het Nederlandse mensenrechtenbeleid in een veranderende wereldorde (2017-2022)'